

- Viden i fællesskab

2010

På vej mod et pædagogisk fagsprog

Du har sat dig så meget ind i dit arbejdsområde, at du har forudsætninger for at forstå, hvad der foregår og for at have et bud på, hvilken vej, der ville være god at gå. Men derfor har du forsat ikke nogen forhåndsviden om, hvad der er rigtigt at gøre.

Af Jan Jaap Rothuizen, udviklingsleder ved Pædagoguddannelserne i Gedved og Peter Sabroe, VIA University College

I det pædagogiske arbejde med mennesker, der har behov for støtte i deres hverdagsliv, er opgaven for den professionelle at gå ind i et samspil med den anden. Samspillet indebærer, at begge parter må give afkald på den absolutte styring. Hvad der skal ske, kan ikke bare bestemmes af én, men må vokse ud af samspillet.

Der skal handles i øjeblikket, og selvom man kan have mange gode tanker, om hvad der ville være godt at gøre, så kan man ikke på forhånd vide, hvad der er rigtigt at gøre. Det kommer an på situationen, og situationen udvikler sig hele tiden. Der er ingen opskrifter, i hvert tilfælde ikke opskrifter, der holder.

Så er det nærliggende at spørge: Hvordan kan jeg så vide, hvad der er det rigtige at gøre? Er det ikke netop min faglighed, der gør, at jeg ved, hvad der er rigtigt og godt at gøre? Og ja, selvfølgelig har du sat dig så meget ind i dit arbejdsområde, at du har forudsætninger for at forstå, hvad der foregår og for at have et bud på, hvilken vej, der ville være god at gå. Men derfor har du forsat ikke nogen forhåndsviden om, hvad der er rigtigt at gøre. Det ville ellers være nemt, hvis man vidste det på forhånd. Dels var man så fri for at forholde sig til nuet, og dels ville man altid kunne henvise til sin viden for at begrunde ens gøren. Men nej, din viden er mere skrøbelig end du kunne ønske dig, og dit ansvar for at træffe valg i nuet er større, end du måske tror.

Viden og dømmekraft går hånd i hånd

En pædagog skal have viden, men har derudover også brug for dømmekraft: at kunne vurdere en situation, at kunne vurdere, hvad der er rigtigt at gøre i situationen, og at være i stand til at gøre det rigtige. Dømmekraften kommer i brug hver gang, der skal træffes et valg. Dømmekraften er dermed forankret i os selv, som de personer vi er. For når man skal handle i nuet, må man trække på hele sit arsenal af personlig erfaring og på den tilgang til verden, som man er fortrolig med. Dømmekraften er svær at professionalisere, skønt det jo er det vigtigste professionelle redskab.

I min jagt på en professionalisering af dømmekraften er jeg stødt på to bemærkelsesværdige forhold. Det første er, at det er meget svært at styre dømmekraften gennem beslutninger. Jeg kan beslutte mig for, at jeg ikke vil blive sur næste gang Jørn kommer for sent, men han kan godt mærke det på mig alligevel. Dømmekraften ændrer sig først den dag, jeg bliver bevæget, dvs. den dag, hvor der sker noget, der rammer eller berører mig, så jeg ikke er helt den samme bagefter. Det kan være, det er den dag, hvor jeg ser mig selv på video sammen med Jørn, og det slår mig, hvor lille han bliver, og hvor meget han egentlig bliver slået ud, når jeg gør, som jeg gør.

Lige til pas

Det andet, jeg er stødt på, er, at vores sprogbrug rummer en viden om, hvad der er rigtigt at gøre. Vi har et ord for det, hver gang man gør noget, der er passende i situationen. ”Det var godt, du var så

tålmodig". Eller "hvor var det godt, du gav ham plads". Omvendt kan det også være godt "at blive ved" eller at "give rammer". Vi kan sætte ord på det rigtige, og dermed kan vi også vurdere situationer i forhold til vores ord: Var du tålmodig nok, var du for hurtig eller for passiv i situationen? Gav du ham tilpas med plads, styrede du ham for stramt, eller blev han helt fortabt i det åbne rum?

Vi kan med andre ord altid i vores sprog angive et "for meget" og et "for lidt" i forhold til det rigtige. At blive ved er godt, men bliver du "for meget" ved, så bliver du egenrådig, og bliver du "for lidt" ved, så kan andre løbe om hjørnerne med dig. Kunsten er, at ramme "midten", der hvor der hverken er for meget eller for lidt af det gode. Der, hvor det er "lige tilpas". Princippet om "den gyldne mellemvej" kender vi fra Aristoteles' etik.

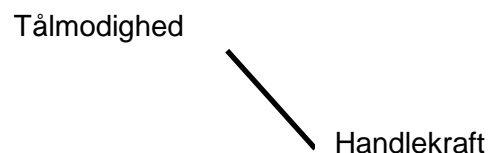
Sproget sætter os i stand til at overveje og diskutere, hvad der er "passende" eller "rigtigt" at gøre i den konkrete situation. Vi får ikke et endeligt svar, men vi kan undersøge og vurdere, så tvivl eller finde bekræftelse.

Når, det kan være for meget eller for lidt af alt "det gode", så er det fordi, det aldrig er en enkelt ting, der repræsenterer "det gode". Verden er mere sammensat. Det er godt med tålmodighed, men hvis ikke man også har handlekraft, risikerer man hele tiden at havne der, hvor man udviser enten for meget eller for lidt tålmodighed. Det er godt at give plads, men hvis ikke man også er i stand til at angive en struktur, bliver det hurtigt for meget eller for lidt plads. For hver enkelt af de gode ting, er der en anden god ting, der trækker i den anden retning. Vi sætter pris på både tålmodighed og handlekraft, vi sætter pris på både det at hvile i sig selv, og det at kunne omgås andre. Vi sætter både pris på at få plads, og på at nogen tager sig af os.

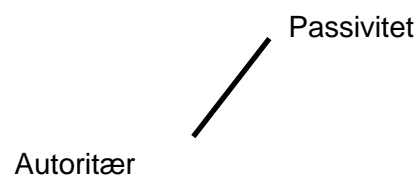
Modsatrettede og komplementer

Daniel Ofman lærte mig gennem sin bog om kernequaliteten, at man kan stille de forskellige ord op i en firkant eller kvadrant. Begynder man med

tålmodigheden, så kan man sætte handlekraft i den anden ende af diagonalen:

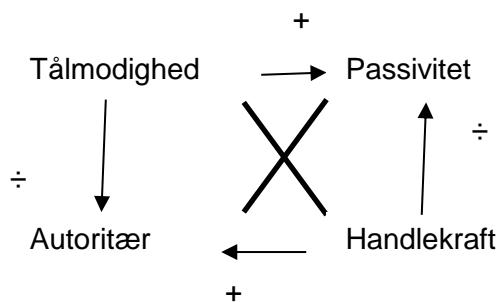
De to er modsatrettede, men samtidigt hinandens komplementer, dvs. at de tilsammen danner en helhed. Behersker man begge dele, så kan man placere sig der på linjen, hvor det er passende. Man handler meningsfuldt. Er man ikke så god til handlekraft, så udviser man hurtigt for meget tålmodighed: du bliver passiv. Og har du været passivt længe nok, så vil du måske ud af den rolle, og du går i den anden grøft: du bliver autoritær. Du risikerer, at du bevæger dig på den anden diagonal, hvor din del af samspillet ikke længere giver så meget mening: den bliver destruktiv

Passivitet er for meget af tålmodigheden, og for lidt af handlekraften. Det autoritære er udtryk for for meget handlekraft og for for lidt tålmodighed.

En god dømmekraft er karakteriseret af, at den er udtryk for såvel tålmodighed, som handlekraft i den rette mængde.

Man kan sætte begge dimensioner i én figur:

Konstruktionen af sådanne figurer gør det muligt at overveje og vurdere, hvad der er rigtigt at gøre. Det er pædagogers opgave at finde frem til de mest relevante og passende ord: de udgør så at sige pædagogernes fagsprog.

Den her præsenterede tilgang kan bruges på mange måder i kompetenceudviklingsforløb. Jeg har lavet egentlige supervisionsforløb, men også ”fagsprogsudviklingsforløb”, samspilsanalyser og forløb med fokus på den eksistentielle dimension, hvor jeg har brugt tilgangen.

Jan Jaap Rothuizen er udviklingsleder ved Pædagoguddannelserne i Gedved og Peter Sabroe, VIA University College. Han har bl.a. skrevet ”Pædagogisk arbejde på fremmed grund”, samt en række bidrag til antologier, bl.a. ”faglighed i socialpsykiatrien” i bogen: Invitation til Socialpsykiatri. Se på www.kundskabsvaerkstedet.dk for mere information.